

Viite: Kuulemispyyntö, SM2019600; 00.01.05.00; 17.06.2020; SMDno-2019-2078, 17.6.2020

Näkemyksiä pelastuslain uudistamisen esiselvityshankkeen varautuminen poikkeusoloihin ja väestönsuojelu -jaostolle

Sisäministeriön Varautuminen poikkeusoloihin ja väestönsuojelu -jaosto on pyytänyt pelastuslain uudistuksen esiselvitysvaiheeseen liittyen aluehallintovirastoilta näkemyksiä pelastuslain varautumista ja väestönsuojelua koskevien säännösten (erityisesti pelastuslain luvut 10 ja 11) uudistamistarpeista. Etelä-Suomen aluehallintoviraston pelastus ja varautuminen vastuualue kiittää mahdollisuudesta esittää näkemyksiä pyydetyistä asiasta ja esittää seuraavaa:

Varautuminen

Pelastuslaitoksen oman varautumisveloitteen korostaminen:

Pelastuslaitosten omasta varautumisesta säädetään mm. pelastuslain kohdissa:

- 2 §: *Tämän lain mukainen toiminta on suunniteltava ja järjestettävä siten, että se on mahdollista myös valmiuslain (1552/2011) mukaisissa poikkeusoloissa.*
- 29 §: *Alueen pelastustoimen palvelutasopäätös: Alueen pelastustoimi päättää palvelutasosta kuntia kuultuaan. Päätöksessä on selvitettävä alueella esiintyvät uhat, arvioitava niistä aiheutuvat riskit, määriteltävä toiminnan tavoitteet ja käytettävät voimavarat sekä palvelut ja niiden taso.*
- 47 §: *Pelastuslaitoksen tulee laatia pelastustoimen alueen onnettomuusuhkien edellyttämät pelastustoimintaa ja sen johtamista koskevat suunnitelmat.*

Laissa tulisi korostaa pelastuslaitoksen oman varautumisen vaatimusta ja suoritevaatimuksia, niiden tasoa, mittaamista ja myös valvontaa sekä kriittisten ulkoisten palvelujen ja materiaalitöimittäjien varautumisveloitettavuuden vaatimuksia. (vs. sote-lainsäädäntöesitykset, mm. terveydenhuoltolakiesitys 38 §, 42a §, sosiaalihuoltolakiesitys 33b-d §).

Pelastuslaitokset tulee velvoittaa tukemaan pelastustoimen alueeseen kuuluvien kuntien valmiussuunnittelua kuntien kanssa sovitulla tavalla. (27 §: *tukee pelastustoimen alueeseen kuuluvan kunnan valmiussuunnittelua, jos siitä on kunnan kanssa sovittu.*) Velvoitetta tulee vahvistaa ja laajentaa koskemaan myös yleisesti kuntien varautumista.

Poikkeusolojen varautumiseen liittyy huoltovarmuus, joka tulisi mainita erikseen velvoitteissa sekä myös suoritevaatimuksissa, suunnitelmissa, ohjeissa ja määräyksissä osana varautumista. Huoltovarmuuteen liittyvät vastuut, yhteistoiminta ja kansallinen huoltovarmuus tulisi selkeyttää ja ohjeistaa osana poikkeusoloihin ja muuhun toimintaan varautumista.

Väestöhälytintjärjestelmän kehittäminen ja vastuut:

27 § *Pelastuslaitoksen tulee huolehtia:*

- 3) *väestön varoittamisesta vaara- ja onnettomuustilanteessa sekä siihen tarvittavasta hälytysjärjestelmästä;*

Väestöhälytysjärjestelmällä ymmärretään nykyään melko kategorisesti sireeneillä ja elektronisella kaiutinjärjestelmillä toteutettua äänihälytysjärjestelmää. Jatkossa varmasti tehokkaampia varoitusjärjestelmiä voivat olla mm. digitekniikka ja sähköisen viestinnän keinot, jotka liittyvät viesti- ja tietoliikenteeseen sekä myös mediaan, viestintään ja tiedonvälitykseen kansalaisille.

Väestöhälytysjärjestelmien rakentamisen ja ylläpidon ei pidä olla pelkästään pelastuslaitosten tehtävä, vaan siinä tulee hyödyntää digi- ja muuta nykyaikaista tekniikkaa kansallisella tasolla ja toteutuksen ja ylläpidon velvoitteeseen tulee liittää kansallisesti viesti ja teleliikenteestä vastuulliset tahot, myös elinkeinoelämän kansalliset operaattorit ja toimijat. Väestöhälytysjärjestelmien koordinoinnin ja kehittämismvastuun tulee kuulua kansalliselle tasolle, esim. ao. ministeriöille.

Väestönsuojelu

Väestönsuojelua ja poikkeusoloja koskevan nimikkeistön ja käsitteiden selkeyttäminen. Väestönsuojelu käsittää vain aseellisen selkkauksen aikaisia poikkeusoloja ja niiden mukaista humanitaaristen tehtävien suorittamista. Väestönsuojelu mielletään usein pelkästään pelastustoimen tehtäviin liittyväksi. Useat viranomaiset ja julkiset tahot eivät tunnista väestönsuojelua omissa tehtävissään. 2020 kevään poikkeusolojen aikana oli havaittavissa kirjavuutta ja sekalaisen nimikkeistön käyttöä etenkin poikkeusoloja ja siihen liittyvää toimintaa koskevassa viestinnässä.

Poikkeusolot voidaan ottaa käyttöön myös muista syistä, joissa ei kansainvälisten säästöjen mukaista väestönsuojelua toteuteta mutta joita varten on varauduttava erityissuunnitelmin ja -toimenpitein.

Väestönsuojeluun ja muuhun poikkeusolojen mukaiseen toimintaan varautuminen on tehtävä normaaliolojen perusteella. Siirtyminen normaaliolista poikkeusoloihin on suunniteltava ja kyettävä tekemään joustavasti tilanteen ja tarpeiden mukaisessa laajuudessa. Väestönsuojelu on osa kaikkien ValmL 3 §:n mukaisten poikkeusolojen suunnittelua ja sen liittäminen tarvittaessa poikkeusolojen toimenpiteisiin ja tämän mukaiset lisä- ja erityistoimenpiteet on suunniteltava osana kaikkia poikkeusolojen toiminnan suunnittelua.

Väestönsuojeluhenkilöstöä on voitava käyttää joustavasti sekä väestönsuojelun että muiden välttämättömien tehtävien suorittamiseen ilman erillisiä organisaatioita ja että väestönsuojelutehtäviä suorittavan henkilön suoja menetetään. Väestönsuojeluhenkilöstö on oltava nimettynä lain mukaisesti normaaliaikana. Nykytilanteessa ei niin ole.

Varautuminen normaaliolojen häiriötilanteisiin ja muihin poikkeusolotilanteisiin tukee varautumista väestönsuojelutehtäviinkin. Esimerkiksi evakuointi, väestöhälytysjärjestelmät, johtamisjärjestelmät ja omatoiminen suojeleminen palvelevat sekä normaaliolojen, että väestönsuojelun ja poikkeusolojen aikaista toimintaa. Lakirakenteessa ei ole tarkoituksenmukaista yrittää erotella kategorisesti väestönsuojelua koskevia pykäläiä omaksi luvukseksi. Pelkästään väestönsuojelua koskevat pykälät voidaan toki koota yhden otsikon alle

esim. viittauksella muihin laissa mainittuihin tehtäviin ja velvoitteisiin, joiden lisäksi väestönsuojelua varten on noudatettava väestönsuojelusta erikseen mainittuja velvoitteita.

Pelastusviranomaisella tulisi olla toimivaltaa väestönsuojien rakentamisvelvoitteista päätettäessä. Väestönsuojarakentamisessa toimivaltainen viranomainen on rakennusvalvontaviranomainen, joka tekee päätökset rakenteiden helpotuksista, rakentamisen siirtämisestä tai siitä vapauttamisesta ja muista rakentamisvelvoitteista pelastusviranomaista kuultuaan. Pelastusviranomaiset vastaavat pääosin väestön suojaamisen toteuttamisesta ja valvovat suojarakentamisvelvoitteiden toteuttamista ja suojien ylläpitoa, jonka vuoksi heillä tulisi olla toimivaltaa suojarakentamiseen muutoinkin, kuin kuulemismenettelyllä.

Väestönsuojien valvonnan tehostamiseksi rakennusvalvonnan kiinteistörekistereitä tulee tarkentaa niin, että ajantasaiset väestönsuojien tiedot ovat pelastusviranomaisen saatavissa ja käytettävissä helposti suojatilanteen, suojien sijainnin ja muiden suojatietojen selvittämiseksi sekä suojautumisen johtamiseen ja pelastustoimintaan suojautumistilanteessa.

Väestönsuojelukoulutusta ja siitä vapauttamista koskevia pykälä tulisi tarkistaa nykykäytäntöä vastaaviksi. Ristiriitaa on esim. väestönsuojelukoulutukseen määräämisessä, jonka toteuttaa aluehallintovirasto mutta vapautukset siitä myöntää Pelastusopisto. Koulutuksen toteutus ja siitä maksettavat korvaukset eivät enää ole kaikilta osin toimineet oikeudenmukaisesti. Lain 67 §:ssä mainittu koulutukseen määräämisen 10 vuorokauden katto vuodessa on turha ja saattaa jopa rajoittaa koulutukseen osallistumista.

Johtaja Tommi Laurinen

Ylitarkastaja Hannu Kuhanen

JAKELU Sisäministeriö, kirjaamo
Sisäministeriö, erityisasiantuntija Mikko Hiltunen

Tämä asiakirja ESAVI/17975/2020 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/17975/2020 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Kuhanen Hannu 21.08.2020 12:03

Ratkaisija Laurinen Tommi 21.08.2020 12:44